

Heliomare in Wijk aan Zee

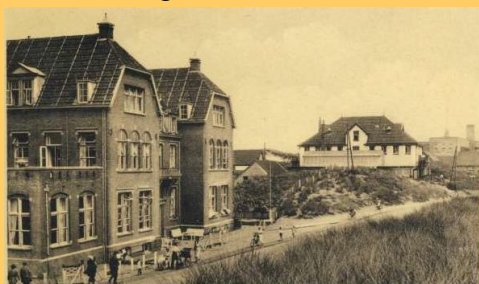
Op 31 december 1906 werd de Vereeniging tot Stichting van Rooms-Katholieke Herstelloorden voor Longlijders en Zwakke Kinderen werd opgericht. Deze vereniging besluit tot de oprichting van twee tuberculoseklinieken: Dekkerswald in de bossen bij Groesbeek en Heliomare in Wijk aan Zee. Heliomare werd in 1932 geopend als sanatorium voor TBC patiënten. De naam Heliomare is gebaseerd op de locatie van het voormalig sanatorium en het huidige revalidatiecentrum in Wijk aan Zee. Helios betekent namelijk 'zon' en Mare betekent 'zee'. Wijk aan Zee had al vanaf 1839 de reputatie gezond te zijn voor lijf en leden. De afkeer van de sterk vervuilde steden waar keer op keer de cholera uitbrak, bracht de stedse burger er toe de kust op te zoeken. Daar kon hij frisse lucht inademen, wandelen en baden. Het zeewater zou een gezonde invloed hebben, vergelijkbaar met beroemde kuuroorden als Spa en Bath.

Heliomare staat aan de Relweg 51. Een stukje verderop vind men op nummer 59 Hotel Zeeduin. Hier was voorheen Het Emma Kinderhuis gevestigd, een zogenaamde vakantiekolonie. Dit gebouw was een dependance van het Emma Kinderziekenhuis van Amsterdam. Een vakantiekolonie, kinderkolonie ofwel gezondheidskolonie is een plaats waar meestal kinderen tijdens de vakantie kunnen verblijven. Een vakantiekolonie heeft vaak een sociale

doelstelling en is vaak een tijdelijk tehuis voor bleekneusjes of bedoeld voor zieke en zwakke kinderen, bijvoorbeeld uit de minder gegoede klasse. In de provincie Noord-Holland waren er 24 tehuizen, voornamelijk gelegen aan zee. Bleekneusje was de term die tussen 1883 en 1970 gebruikt werd voor een kind dat door de gevolgen van oorlog, ondervoeding, tuberculose en andere gezondheidsproblemen, in een zogenaamde vakantie- of gezondheidskolonie werd gehuisvest om weer op sterkte te komen. Kinderen uit heel het land konden tijdens de schoolvakantie van 6 weken in een koloniehuis verblijven. Er heerste een strenge tucht en geen inspraak. Drijvende kracht achter de huizen waren de kerken. Na de oorlog kwam geleidelijk het besef dat het eigenlijk niet zo verstandig was om kinderen zomaar in een kindertehuis te plaatsen. De subsidie verdween en het laatste huis werd gesloten in 1983.

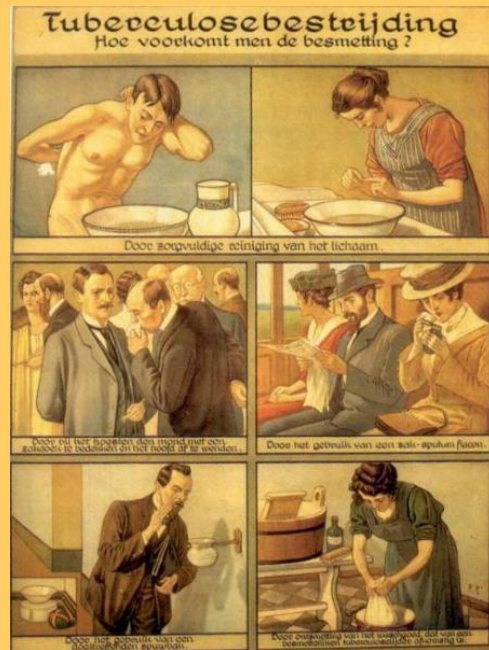
Ook aan de Relweg vindt men op nummer 57 een mooi pand waar voorheen de Joodsche Zee- en Boschkolonie (kortweg Jozeboko genaamd) was gevestigd. Dit was eerst het Herstellings- en Vacantieoord voor Israëlitische kinderen en was toen gevestigd aan de Voorstraat. Later verhuisde deze naar de Relweg. Rond 1900 heette het het Israëlitisch Herstellings- en Vacantieoord te Wijk aan Zee en van de jaren 30 dus Jozeboko. De organisatie had meer huizen, zoals "Den Dolder" in Den Dolder en een huis in Hilversum dat voor de 2e

wereldoorlog ook als Joods vluchtelingenkamp werd gebruikt. Zelfs na de oorlog werd Jozeboko nog gebruikt en brachten veel Joodse kinderen uit het hele land hier hun vakantie door.

De drie instellingen op een rij. Geheel links Het Emma Kinderhuis, het witte gebouw links is Jozeboko en vaag daarachter ziet men Heliomare helemaal links.

Niet zo vreemd dus dat hier een sanatorium werd geopend. Voor de Tweede Wereldoorlog had tbc een status die vergelijkbaar is met de behandeling van aids van enige jaren geleden: een vaak fataal verlopende, nauwelijks behandelbare ziekte. De behandeling bestond uit rust en kuren in centra (sanatoria) met 'gezonde lucht', op de Veluwe, aan zee of in het hooggebergte (bijvoorbeeld Davos). Het eerste sanatorium voor tbc-patiënten werd in 1855 geopend in Görbersdorf in Duitsland, na Poolse overname Sokolowski. Nederland had in het jaar 1900 ca. 5 miljoen inwoners, jaarlijks stierven er toen ongeveer 10.000 mensen aan tuberculose. Dit is relatief gezien ongeveer driemaal de huidige sterfte aan longkanker. Een ernstige ziekte dus die met gezonde zeelucht bestreden kon worden. Tbc is normaliter te behandelen met een combinatie van antibiotica. De behandeling duurt minimaal 6 maanden en kan bijwerkingen hebben. De behandeling vindt meestal thuis plaats met isolatiemaatregelen. Een minderheid van de tbc-patiënten wordt tegenwoordig voor behandeling opgenomen in een ziekenhuis of sanatorium.

Tijdens de tweede wereldoorlog in 1942 werd er, op last van de Duitse bezetter, besloten tot volledige evacuatie van de inwoners van Wijk aan Zee naar het binnenland. Veel inwoners trokken naar Beverwijk en Velsen. Ook Heliomare werd ontruimd en ondergebracht in de daarvoor gevorderde Kweekschool en Internaat aan de Baanstraat. Op 12 augustus 1943 mochten de bewoners op eigen risico terugkeren, maar op 15 oktober 1943 werd het dorp opnieuw ontruimd. In de zomer van 1944, toen landingen van de geallieerden ophanden leken, werden ook Velsen en delen van Beverwijk geëvacueerd. De bewoners van Wijk aan Zee moesten nog verder van hun dorp wonen, meestal in Haarlem of Amsterdam. De patiënten van Heliomare trokken naar Amsterdam en werden daar opgevangen. Na de bevrijding keerden zij in 1945 terug naar het sanatorium in Wijk aan Zee.

In 1958 kreeg Heliomare de officiële toekenning als Revalidatiecentrum met in 1963 een nieuwe kinderafdeling en een afdeling voor arbeidstherapie. In 1964 volgde de nieuwbouw voor 24 verpleegsterskamers. Er kwam ook een nieuw schoolgebouw en er werd een schooltuin aangelegd en in 1984 werd er een nieuwe sporthal gebouwd. En de

uitbreiding gaat maar door. In 1989 komen er extra klaslokalen voor het voortgezet onderwijs en er komt een nieuwe kinderbehandelunit voor de Kinderrevalidatie.

In 1998 gaat de dagbesteding een fusie aan met activiteitencentra in Aalsmeer, Haarlem en Krommenie. Er komt een fusie met Kinderhuis De Blauwe Reiger in Bergen en er wordt gestart met huisvesting voor jongeren in Wijk aan Zee.

In 2000 start Heliomare sport waardoor mensen met een chronische ziekte, letsel of lichamelijke beperking kunnen worden geholpen bij hun streven naar maximale zelfstandigheid. Hiervoor biedt Heliomare Sport gespecialiseerde trainingsprogramma's aan. In hetzelfde jaar worden er 10 appartementen in Krommenie aangekocht voor volwassenen met niet-aangeboren hersenletsel. De afdeling arbeidsintegratie krijgt bovendien een eigen locatie aan de Dorpsweide.

In 2004 werden de beroepsopleidingen ondergebracht bij het REA College Nederland.

Heliomare vierde in 2007 haar 75-jarig bestaan met de opening van een Orangerie, een nieuwe fitnessruimte, beide in Wijk aan Zee en een nieuw activiteitscentrum in Wormerveer. In 2008 volgt er een bestuurlijke fusie tussen stichting SOVSO Heliomare (Onderwijs) en stichting SKOOP met de scholen De Alk (Alkmaar), De Ruimte (Bergen) en de Zevensprong (Beverwijk). In 2009 wordt er een Centrum geopend voor niet-aangeboren hersenletsel in Amsterdam. Een nieuw onderkomen voor Research en Development wordt in 2013 in Wijk aan Zee geopend en tenslotte is er in 2014 de opening van het Heliomare College in Alkmaar. En zo is Heliomare van een TBC-sanatorium uitgegroeid tot een zorg- en onderwijsinstelling met ruim 40 locaties in Noord-Holland. Heliomare heeft tegenwoordig bijna 1600 medewerkers in dienst. Ze bieden hulp en faciliteiten aan bij wonen, onderwijs, arbeidsintegratie, dagbesteding, revalidatie en sport in de vorm van onder andere woontraining, speciaal onderwijs, tijdelijke opvang en sport/fitnessprogramma's. Hiermee bieden zij steun aan kinderen, jongeren en volwassenen met een dreigende of aanwezige beperking.

In Wijk aan Zee is de centrale locatie gelegen met het revalidatiecentrum, uitgebreide sportfaciliteiten, de school "Heliomare onderwijs", het woontrainingscentrum, dagbesteding, arbeidsintegratie en het REA College locatie Wijk aan Zee. Het speciale onderwijs dat op Heliomare wordt aangeboden, is het zogenaamde mytyl-tyltylonderwijs. Hierin staat het woord mytyl voor lichamelijke beperkingen, en het woord tyltyl voor meervoudige beperkingen. De namen Mytyl en Tyltyl zijn overgenomen van het sprookje l'Oiseau bleu, van Maurice Maeterlinck en soortnamen geworden voor lichamenlijk en meervoudig beperkte leerlingen. Daar het zowel basis- als middelbaar onderwijs is dat op de school wordt gegeven, zijn er leerlingen te vinden van tussen de 4 en 20 jaar. Het totaal aantal leerlingen bedraagt ongeveer 500, waarvan de meeste afkomstig uit geheel Noord-Holland maar soms ook uit andere delen van Nederland.

De leerlingen van de scholen hebben zeer diverse beperkingen met diverse oorzaken zoals door een ongeluk of ziekte, amputatie, een hersenbloeding of een dwarslaesie. De extra steun voor gehandicapte leerlingen uit zich vooral in de trainingen die worden gegeven voor onderwerpen als handicapbeleving en sociale vaardigheden. Met een maximum van 8 leerlingen per klas en door het feit dat de leerlingen op de middelbare school een jaar extra krijgen voor hun studie, kunnen zij beter persoonlijk geholpen worden en zijn zij beter in staat gemiste lessen in te halen. De hoogst haalbare opleiding op de school is havo, en dat duurt zes jaar. Voor het vmbo is op de school vijf jaar weggelegd.

Heliomare onderwijs is niet zo zeer gericht op het carrière maken, maar meer op het mee kunnen draaien in de maatschappij.

Heliomare heeft in Wijk aan Zee een ruime sporthal, een fitnesscentrum en een zwembad. Hier kan men revalideren en ontspannen. Sport is een goed hulpmiddel voor zowel het herstellingsproces, voor sociale contacten en om uit te vinden waar iemand nog allemaal toe in staat is. Enkele van de mogelijkheden zijn: zwemmen, handbiken, handboogschieten, rolstoelhockey, rolstoeltennis en fitness.

Verspreid in Noord-Holland beschikt Heliomare nu over een aantal appartementen en wooneenheden die geschikt zijn gemaakt voor mensen met lichamelijke beperking. Onder de intensieve begeleiding van specialisten worden mensen met een beperking, met de leeftijd vanaf ongeveer 4 tot 30 jaar, klaargemaakt om zelfstandige te wonen. De basisonderdelen van het dagelijks leven van de gemiddelde Nederlander, die voor mensen zonder beperking heel gewoon zijn, zoals koken, huishouding en financiën worden stapsgewijs aangeleerd. De behandeling die hiervoor wordt angewend, is per persoon verschillend.

Heliomare beschikt ook over diverse activiteitencentra en werkcentra. Mensen met een beperking kunnen hier terecht wanneer ze niet meer in staat zijn om een reguliere betaalde baan uit te voeren. De werkcentra bereiden mensen wel zo veel als mogelijk voor op een reguliere arbeidsplaats.

Heliomare arbeidsintegratie ondersteunt mensen preventief door het geven van advies om arbeidsongeschiktheid te voorkomen, en helpt mensen met het terugkeren naar hun eigen baan. Wanneer terugkeer naar de eigen baan na ziekte of met een beperking niet meer mogelijk is, begeleidt Heliomare arbeidsintegratie bij het vinden van een nieuwe baan. Heliomare is er dus niet alleen om te revalideren maar het biedt een totaalplaatje om mensen met een beperking in de maatschappij te laten terugkeren met een goede ondergrond en achterban om als volwaardige mensen te kunnen verdergaan.

Extra info

De namen Mytyl en Tylyl zijn overgenomen van het sprookje l'Oiseau bleu, van Maurice Maeterlinck en soortnamen geworden voor lichamelijk en meervoudig gehandicapte leerlingen.

Het stuk handelt over twee arme houthakkerskinderen, Tylyl en Mytyl die, als ze 's avonds in hun bed liggen, bezoek krijgen van fee Bérylune die hen opdraagt De Blauwe Vogel te vinden voor haar dochttertje dat ernstig ziek is en gelukkig wil zijn. Om hen te helpen bij hun zoektocht krijgen ze een groene hoed met een diamant erop. Door in een bepaalde richting aan de diamant te draaien, kunnen de kinderen de ziel van alle dingen aanschouwen en met een andere draai de toekomst en met nog een andere draai het verleden.

Met deze hoed op vertrekken ze op hun zoektocht die onder andere door het Land van de Herinnering, Het Paleis van de Nacht, Het Bos, Het Paleis van Gelukkigheid, het kerkhof en Het Koninkrijk van de Toekomst leidt. Verschillende keren denken de kinderen de vogel gevonden te hebben, maar het dier sterft telkens of verandert van kleur.

Uiteindelijk ontwaken ze na hun lange reis in hun bedden uit een droom. De kinderen houden de reis en al hun belevenissen voor waar en blijven zoeken naar De Blauwe Vogel. Als hun oude buurvrouw binnenkomt herkennen de kinderen in haar de fee Berylune. Het dochtertje van de buurvrouw is ook ernstig ziek en ze vraagt al heel lang naar de vogel van Tytyl. Tytyl merkt op dat zijn vogel eigenlijk redelijk blauw is en vol vreugde van zijn vondst geeft hij deze mee aan de buurvrouw, voor haar dochtertje. Het dochtertje geneest miraculeus nadat ze de vogel in ontvangst genomen heeft.

Van dit sprookje stammen dus de namen van de Nederlandse schooltypen tytylschool en mytylschool en van de bijzondere eisen-speltak van Scouting Nederland, Blauwe Vogels.

<https://www.heliomare.nl/>